

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

2/2020

гр.София, 18.03.2022 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска колегия в съдебно заседание на 10 февруари 2022 год., в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

И.Ф.ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
МАРИЯ ИВАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:

ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА
ВАСИЛКА ИЛИЕВА
И.Ф. ТОТКА КАЛЧЕВА
И.Ф. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА
И.Ф. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	13. АЛБЕНА БОНЕВА
2. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА	14. БОНКА ДЕЧЕВА
3. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	15. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
4. ВЕСКА РАЙЧЕВА	16. ЖИВА ДЕКОВА
5. ПЛАМЕН СТОЕВ	17. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
6. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА	18. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
7. ДИЯНА ЦЕНЕВА	19. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
8. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	20. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
9. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	21. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
10. ЕМИЛ МАРКОВ	22. ЗОЯ АТАНАСОВА
11. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА	23. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
12. ЕМИЛ ТОМОВ	24. ВЕСЕЛКА МАРЕВА

25. БОРИС ИЛИЕВ
26. БОЯН ЦОНЕВ
27. ИРИНА ПЕТРОВА
28. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
29. РОСИЦА БОЖИЛОВА
30. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
31. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
32. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
33. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
34. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
35. ГЕРГАНА НИКОВА
36. ПЕТЯ ХОРОЗОВА
37. МАЙЯ РУСЕВА
38. АННА БАЕВА
39. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА
40. НИКОЛАЙ МАРКОВ
41. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ
42. ЕРИК ВАСИЛЕВ

43. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
44. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА
45. ВАНЯ АТАНАСОВА
46. АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ
47. РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА
48. ЕМИЛИЯ ДОНКОВА
49. ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ
50. ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ
51. ГАЛИНА ИВАНОВА
52. АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА
53. ДЕСИСЛАВА ДОБРЕВА
54. ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА
55. МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА
56. МИЛЕНА ДАСКАЛОВА
57. ТАНЯ ОРЕШАРОВА
58. МАРИЯ ХРИСТОВА
59. ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА

при участието на секретаря Красимира Атанасова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 2 по описа за 2020 г. на
Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии
докладвано от съдия ГЕНИКА МИХАЙЛОВА и съдия ВЕРОНИКА
НИКОЛОВА

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане на председателя
на Върховния касационен съд от 20.01.2020 година, допълнено с
разпореждане от 14.04.2020 година, на основание чл. 128, ал. 1 във връзка с
чл. 124, ал. 1, т. 2 от ЗСВ по искане на председателя на Висшия адвокатски
съвет за тълкувателно решение от Общото събрание на Гражданската и
Търговската колегии на Върховния касационен съд поради наличие на
противоречива съдебна практика по следните въпроси:

**1. При направено възражение за прихващане (съдебна
компенсация) от кой момент се смятат погасени двете насрещни
вземания, когато едно от тях или и двете са спорни/неликвидни, респ.
от кой момент поражда действие съдебното възражение за
прихващане?**

**2. При произнасяне на съда (с уважаване, съответно отхвърляне)
по заявено възражение за прихващане с вземане на ответника,
надвишаващо по размер исковата претенция, силата на пресъдено**

нещо цялото вземане на ответника ли обхваща или само тази част, съответстваща на размера на иска?

3. При уважаване на възражението в хипотезата на т. 2 може ли ответникът да претендира разликата до пълния размер на своето вземане в последващ процес?

1. По първия въпрос съдебната практика е противоречива. Според едното становище, влязлото в сила съдебно решение, с което е уважено възражение за съдебно прихващане, има характер на сбъждане на отлагателното условие по чл. 104, ал. 1, изр. 2 ЗЗД, под което е извършено изявлението за прихващане и от този момент то поражда действие. Действието на изявлението обаче е обратно. Съгласно чл. 104, ал. 2 ЗЗД, насрещните вземания се смятат погасени до размера на по-малкото от тях от деня, в който прихващането е могло да се извърши. Прихващането винаги има обратно действие, независимо дали се касае за безспорно или за спорно вземане, поставено под условието, че предявеният иск ще бъде уважен от съда. Според другото становище действието на съдебното прихващане е занапред. Съдебното решение установява насрещните вземания и тяхната изискуемост, така че от деня на влизането си в сила им придава качеството ликвидност.

Общото събрание на Гражданската и на Търговската колегии на Върховния касационен съд приема за правилно първото становище.

Отговорът на въпроса налага да се изяснят изискуемостта и ликвидността като предпоставки на погасителния способ на прихващането, да се разграничи извънсъдебното от съдебното изявление за прихващане, включително по момент, от който изявлението за прихващане поражда действие, и да се изясни моментът, от който настъпва ефектът на прихващането.

Институтът на прихващането е уреден в чл. 103 – чл. 105 ЗЗД. Изисква насрещни вземания за пари или еднородни заместими вещи. Необходимо е вземането на прихващащия (активното вземане) да е изискуемо. Задължението на прихващащия (пасивното вземане) може да не е изискуемо. Достатъчно е да е изпълняемо. След като по правило длъжникът може да изпълни преди срока (чл. 70, ал. 2 ЗЗД), той може и да прихване преди срока. Другата предпоставка е ликвидността. Тя е изискване само към активното вземане. Аргументът е от буквалния прочит на чл. 103, ал. 1 ЗЗД, но и логически. Ако ликвидността е относима и към

пасивното вземане, а то е ликвидно, защото е безспорно установено с влязло в сила решение или заповед за изпълнение, спорът за него е недопустим. В недопустимия процес съдът не може да установи ликвидността и на активното вземане. Ликвидно е активното вземане, определено по основание и размер, което е безспорно (установеното с влязло в сила решение или заповед за изпълнение), но и неоспореното от длъжника, срещу когото се прихваща. Да се приеме, че активното вземане е ликвидно само когато е установено със сила на пресъдено нещо, означава: 1) да се изключи възможността за извънсъдебно прихващане по начин, различен от договорния; 2) прихващащият да се принуди предварително да проведе успешен съдебен процес за своето вземане; 3) да не се отчита възможността неговото вземане, макар и съдебно установено, да е погасено поради факт, настъпил след съдебното дирене в производството по решението или поради факт, настъпил след срока по чл. 414, ал. 2 ГПК по влязлата в сила заповед за изпълнение. Изводите противоречат на правната рамка на погасителния способ и на чл. 439, ал. 2 ГПК, а наличието или липсата на ликвидност на активното вземане се изяснява по спора за пасивното вземане.

Потестативното право на прихващане се осъществява чрез изявление на прихващащия. За да породи предвидения в закона ефект – погасяване на насрещните вземания до размера на по-малкото, изявлението трябва да съдържа белезите, които индивидуализират всяко едно от тях по страни, основание и размер. Извършено извън процеса, т.нар. в практиката и доктрината „извънсъдебно прихващане“, изявлението е безусловно. За да породи действие, трябва да достигне до адресата. Извършено в процеса, т. нар. „съдебно прихващане“, изявлението е под условие, че предявеното с иска вземане ще бъде уважено. За да породи действие, съдът трябва да установи вземането по иска и осъществено право на прихващане. Когато изявлението за прихващане, извършено в процеса, е съчетано с оспорване на основанието на иска, възражението е евентуално. По него съдът се произнася, след като отхвърли останалите. Когато изявлението за прихващане, извършено в процеса, е единственото възражение, съдът винаги се произнася по него, когато установи съществуването на пасивното вземане. Когато ответникът се позовава на погасителния ефект на изявление за прихващане, извършено извън процеса, а съдът приеме, че способът не се е осъществил, той следва да го разгледа като евентуално заявено възражение за съдебно прихващане. Съдът зачита правното действие на изявлението, когато правото на прихващане е осъществено в

процеса, но и когато то се е осъществило извън процеса. Чл. 298, ал. 4 ГПК не разграничава двете хипотези. Действието на прихващането, изразено в погасяване на насрещните вземания до размера на по-малкото от тях, винаги настъпва с обратна сила - от първия ден, в който прихващането е могло да се извърши, т.е. когато активното вземане е било изискуемо, а пасивното – поне изпълняемо. Кога е настъпила ликвидността на вземането на прихващания - в процеса или извън него - е без значение за обратното действие на погасителния способ.

Изводът, че действието на прихващането е винаги обратно, произтича пряко от чл. 104, ал. 2 ЗЗД. Разпоредбата също не разграничава извънсъдебното от съдебното прихващане. Допълнителен аргумент за обратното действие на погасителния способ произтича и от възможността да се прихване с погасено по давност вземане, когато пасивното вземане е възникнало преди да изтече давностният срок за вземането на прихващания (чл. 103, ал. 2 ЗЗД). Ако се приеме, че при съдебното прихващане погасителният ефект настъпва с влизане в сила на решението, с което възражението е уважено, защото тогава се осъществява изискването за ликвидност на активното вземане, този момент трябва да се възприеме за най – ранния, в който прихващането е могло да се извърши. При съдебно прихващане с активно вземане, което е погасено по давност още при въвеждане на възражението, влизането на решението в сила обаче винаги следва по време момента на изтичане на давностния срок. Това изключва всяка възможност за съдебно прихващане с погасено по давност вземане и противоречи на чл. 103, ал. 2 ЗЗД. Друг аргумент, че ефектът на погасителния способ е винаги ретроактивен, произтича и от чл. 439, ал. 2 ГПК. Обективните предели на силата на пресъдено нещо включват релевантните факти, настъпили към приключването на съдебното дирене в производството по постановеното съдебно решение. Силата на пресъдено нещо не се разпростира за фактите, настъпили към влизане на решението в сила.

2. Вторият въпрос е поставен общо и няма еднозначен отговор.

По някои от възможните хипотези за действието на решението по възражението за прихващане няма противоречива практика. Ако вземането, с което е прихванато, е в по-голям размер от размера на вземането по иска и е установено с влязло в сила решение или заповед за изпълнение, решението, с което възражението за прихващане е уважено, установява погасяването на насрещните вземания до размера на по-

малкото от тях. Силата на пресъдено нещо не се разпростира върху горницата от активното вземане, останала непогасена след прихващането. Сила на пресъдено нещо не се формира и нов иск е допустим, когато възражението за прихващане е неоснователно поради неизискуемост на вземането, с което се прихваща. Допустим е искът, основан на впоследствие настъпилата като нов факт изискуемост. Допустим е иск и когато възражението за прихващане е неоснователно поради некомпенсируемост. Активното вземане не е разглеждано, респ. отречено със сила на пресъдено нещо. Решението, с което възражението за прихващане е прието за неоснователно поради невъзникналото активно вземане, не допуска нов иск за никаква част от него.

Противоречивата съдебна практика е по въпроса: Какъв е обхватът на силата на пресъдено нещо на решението, с което е уважено възражение за прихващане, извършено в процеса с вземане в по-голям размер от вземането по иска, когато активното вземане не е установено с друго влязло в сила съдебно решение или заповед за изпълнение? Според едното становище, силата на пресъдено нещо обхваща само прихванатата част от активното вземане, а според другото - и неприхванатата.

Общото събрание на Гражданската и на Търговската колегии на Върховния касационен съд приема за правилно първото становище.

Извънсъдебното и съдебното прихващане касаят все института на прихващането. Той е материалноправен, а ефектът на погасителния способ е винаги ретроактивен. Поради това отговорът на втория въпрос е относим към всяко съдебно решение, с което е уважено възражението за прихващане. Той налага да се изясни систематиката по чл. 298, ал. 4 ГПК, да се разграничи насрещният иск от възражението за прихващане и да се зачете ТР № 3/22.04.2019 г. по тълк. д. № 3/2017 г. ОСГТК на ВКС за действието на съдебното решение по изцяло уважения частичен иск.

Предмет на делото е субективното право, заявено или отричано с иска. Силата на пресъдено нещо на съдебното решение установява или отрича субективното право. По изключение решението поражда действие и по разрешените искания и възражения за право на задържане и прихващане (чл. 298, ал. 4 ГПК). По възражението за право на задържане и по възражението за прихващане съдът се произнася в решението, само ако установи съществуването на правото, заявено с иска. Разликата е в материалноправното естество на тези възражения. Първото е

правоотлагащо, а второто – правопогасяващо. И двете са все отбранителни средства за защита на ответника срещу иска. Възражението за право на задържане допуска съдът да постанови условен осъдителен диспозитив в решението за уважаване на иска за предаването на вещта (аргумент и от чл. 72, ал. 3 ЗС и чл. 91 ЗЗД). Когато възражението е неоснователно, ответникът се осъжда да предаде вещта безусловно. Когато е основателно, ответникът се осъжда да предаде вещта при условие, че ищецът му заплати дължимата сума за подобренията и разходите във връзка със запазването, поддържането или поправянето на същата вещ. Ищецът може да иска изпълнение, след като погаси вземането на ответника. С възражението за прихващане ответникът извършва изявлението за прихващане в процеса по предявения иск или се позовава на осъществения извън процеса погасителен способ. Когато възражението е неоснователно, съдът уважава иска (изцяло или частично) според заявения и установен размер на пасивното вземане. Когато е основателно, съдът отхвърля иска (изцяло или частично) като погасен чрез прихващане до заявения и установен размер на по-малкото от насрещните вземания. Ищецът може да се снабди с изпълнителен лист за горницата от своето вземане, останала непогасена след прихващането. Решението не е изпълнително основание за непогасената част от вземането на ответника (чл. 404 ГПК). Следователно възражението за прихващане е отбранително средство, с което разполага ответникът в защитата си срещу предявения иск. То внася допълнителен предмет на делото (чл. 298, ал. 4 ГПК), но действието на решението по него не надхвърля защитата по предявения.

Характеристиката на възражението за прихващане като защитно средство се изяснява и чрез съпоставка с насрещния иск. Диспозитивното начало позволява на ответника да прецени дали да заяви вземането си с насрещен иск или с възражение за прихващане. Неупражнената възможност за насрещен иск не следва да ограничава което и да е от защитните му средства, нито да води до неблагоприятни последици за него. Когато ответникът предяви вземането си с насрещен иск, цялото негово вземане става предмет на делото. Съдът се произнася по насрещния иск независимо от първоначалния. С насрещния иск изявление за прихващане не се прави. Решението установява вземанията, такива каквито са към приключване на съдебното дирене. След влизане в сила на решението всяка от страните може да направи изявление за извънсъдебно прихващане. Насрещните вземания са определени по основание и размер и са безспорни, т.е. ликвидни. При възражението за прихващане правото на

прихващане се заявява като осъществено или се осъществява в процеса за активното вземане. Максималната защита, която ответникът може да получи, е отхвърляне на иска. Активното вземане внася допълнителен предмет на делото, но погасителният ефект на прихващането настъпва в пределите на вземането, установено с иска – до размера, необходим за прихващането. Над този размер вземането на ответника не може бъде пресъдено. Непогасената горница след прихващането остава извън процеса. За нея решението поражда сила на пресъдено нещо, подобно на решението по изцяло уважения частичен иск – за правопораждащите факти на активното вземане. (ТР № 3/22.04.2019 г. по тълк. д. № 3/2017 г. ОСГТК на ВКС).

Разликата между насрещния иск и възражението за прихващане се проявява и в диспозитива на решението. По насрещния иск съдът постановява самостоятелен диспозитив, независим от първоначалния иск. По възражението за прихващане съдът се произнася в диспозитива на решението само когато възражението е основателно. С отхвърлянето на иска като погасен чрез прихващане в решението се индивидуализират пасивното, но и активното вземане по основание и размер. Съдът не се произнася по неоснователното възражение за прихващане в диспозитива на решението, зачитайки неговата характеристика на защитно средство срещу предявения иск.

3. Противоречието в съдебната практика по втория въпрос предопределя противоречивата съдебна практика и по третия. Според едното становище, обективните предели на силата на пресъдено нещо на решението, с което е уважено възражение за прихващане с по-голямо по размер вземане от установеното вземане по иска, включва размера на всяко едно от насрещните вземания. За тях или за някаква част от тях нов иск е недопустим. Според другото становище, обективните предели на силата на пресъдено нещо на решението, с което е уважено възражение за прихващане с по-голямото вземане, включва само размера на прихванатата част. Нов иск за горницата е допустим.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд приема за правилно второто становище.

Силата на пресъдено нещо има правоустановяващо действие. Обхваща основаниято и размера на признатото с решението по иска субективно право. След формирането ѝ никоя от страните не може да

претендира повече или по-малко, а нов иск за същото вземане е недопустим. С решението, с което е уважен изцяло частичният иск, размерът на признатото субективно право остава извън обективните предели на формираната сила на пресъдено нещо. Това позволява на титуляра да предяви с нов иск частта от своето право, останала извън процеса. Същата възможност трябва да се признае и за ответника, когато съдът е уважил възражение за прихващане с вземане в по-голям размер от размера на вземането по иска. Така както на ищеца е позволено да измени размера на иска, на ответника е позволено да измени размера на вземането, с което прихваща. Всеки кредитор след способ, погасил вземането му само частично, разполага с възможност да инициира съдебен процес и да се снабди с изпълнително основание за непогасения остатък. Това право не следва да се отрича и за кредитора, чието вземане е останало частично непогасено след съдебно решение, с което е уважено възражението му за прихващане.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската и на Търговската колегии на Върховния касационен съд на Република България

Р Е Ш И :

1. При уважено възражение за прихващане признатите от съда насрещни вземания се смятат погасени с обратна сила от първия момент, в който прихващането е възможно да се осъществи, т.е. когато активното вземане е било изискуемо, а пасивното – поне изпълняемо. Кога е настъпила ликвидността е без значение.

2. При неоснователно възражение за прихващане силата на пресъдено нещо на съдебното решение установява несъществуването на вземането на ответника, освен ако възражението е неоснователно поради неизискуемост или некомпенсируемост.

При уважено възражение за прихващане с вземане, което не е установено с друго влязло в сила решение или заповед за изпълнение, силата на пресъдено нещо на решението обхваща размера на вземането на ответника, необходим за прихващането. При непогасена горница, решението установява със сила на пресъдено нещо фактите, които са породили вземането.

3. При уважено възражение за прихващане в случаите по т. 2 е допустимо в следващ процес ответникът да заяви непогасения остатък

от своето вземане. По новия иск съдът е длъжен да зачете задължителното действие на влязлото в сила решение относно фактите, които са породили вземането.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА.....

И.Ф.ЗАМ.-ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
РЪКОВОДИТЕЛ на Гражданска колегия:
МАРИЯ ИВАНОВА.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:
ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....
ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....
И.Ф. ТОТКА КАЛЧЕВА.....
И.Ф. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....
И.Ф. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....	12. ЕМИЛ ТОМОВ.....
2. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА.....	13. АЛБЕНА БОНЕВА.....
3. МАРГАРИТА СОКОЛОВА – О.М....	14. БОНКА ДЕЧЕВА.....
4. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....	15. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....
5. ПЛАМЕН СТОЕВ.....	16. ЖИВА ДЕКОВА.....
6. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....	17. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....
7. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....	18. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....
8. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА - О.М. т.2	19. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....
9. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА – О.М.....	20. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
10. ЕМИЛ МАРКОВ.....	21. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
11. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА.....	22. ЗОЯ АТАНАСОВА.....

23.	ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
24.	ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
25.	БОРИС ИЛИЕВ.....
26.	БОЯН ЦОНЕВ.....
27.	ИРИНА ПЕТРОВА.....
28.	МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
29.	РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
30.	ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
31.	ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ - О.М. т.2
32.	ГЕНИКА МИХАЙЛОВА – О.М. т.2
33.	ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
34.	ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
35.	ГЕРГАНА НИКОВА.....
36.	ПЕТЯ ХОРОЗОВА.....
37.	МАЙЯ РУСЕВА.....
38.	АННА БАЕВА.....
39.	ВЕРОНИКА НИКОЛОВА.....
40.	НИКОЛАЙ МАРКОВ.....
41.	ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ.....

42.	ЕРИК ВАСИЛЕВ – О.М. т.3
43.	ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА.....
44.	КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА.....
45.	ВАНЯ АТАНАСОВА.....
46.	АЛЕКСАНДЪР ЦОНЕВ.....
47.	РОЗИНЕЛА ЯНЧЕВА.....
48.	ЕМИЛИЯ ДОНКОВА – О.М. т.2
49.	ФИЛИП ВЛАДИМИРОВ.....
50.	ВАСИЛ ХРИСТАКИЕВ.....
51.	ГАЛИНА ИВАНОВА.....
52.	АНЖЕЛИНА ХРИСТОВА.....
53.	ДЕСИСЛАВА ДОБРЕВА.....
54.	ДЕСИСЛАВА ПОПКОЛЕВА-О.М.т.2
55.	МАДЛЕНА ЖЕЛЕВА.....
56.	МИЛЕНА ДАСКАЛОВА.....
57.	ТАНЯ ОРЕШАРОВА.....
58.	МАРИЯ ХРИСТОВА.....
59.	ЛЮДМИЛА ЦОЛОВА.....

ОСОБЕНО МНЕНИЕ
по т. 2 от решението
по тълкувателно дело № 2/2020 г.
на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии
на Върховния касационен съд

Чл. 298, ал. 4 ГПК е разпоредбата, пряко подложена на нормативното тълкуване, извършено с т. 2. Съгласно чл. 298, ал. 4 ГПК, решението влиза в сила по отношение на разрешените с него искания и възражения за право на задържане и прихващане. Чл. 298, ал. 4 ГПК предвижда изключение от правилото по чл. 298, ал. 1 ГПК, че решението формира сила на пресъдено нещо по предмета на делото – по спорното субективно право, заявено или отричано с иска. Чл. 298, ал. 4 ГПК я разпростира и върху двете възражения, с които ответникът заявява насрещни права, като следва да се зачете тяхната различна материалноправна характеристика и да се отчете тази на възражението за прихващане като правопогасяващо. В т. 18 от ТР № 1/04.01.2001 г. по гр.д. № 1/2000 г. ОСГК на ВКС се прие, че само диспозитивът на решението е източник на силата на пресъдено нещо, а мотивите не я формират. Следователно чл. 298, ал. 4 ГПК изисква съдът да постанови нарочен диспозитив, когато възражението за прихващане е основателно, но и когато е неоснователно. Мотивите на решението за неоснователност на това възражение са негодни да формират сила на пресъдено нещо и не удовлетворяват изискванията по чл. 298, ал. 4 ГПК съдът да „разреши“ исканията и възраженията за правото на прихващане.

Изложеното не равнопоставя решението по насрещния иск и решението по разгледаното възражение за прихващане. Диспозитивът по насрещния иск е винаги самостоятелен, а не зависи от съдбата на първоначалния иск. Според установеното или отречено насрещно вземане на ответника диспозитивът е осъдителен и/или установителен. Решението по насрещния иск подлежи на обжалване независимо от възможността да се обжалва решението по първоначалния иск. Чл. 298, ал. 4 ГПК изисква решението „да разреши“ възражението за прихващане във всяка хипотеза, в която съдът се произнася по него. Когато съдът установи пасивното вземане, а възражението е основателно, защото правото на компенсация на ответника е осъществено извън или в процеса, искът се отхвърля като погасен чрез прихващане (изцяло или частично). Диспозитивът индивидуализира пасивното, но и активното вземане по основание и размер. Когато съдът установи пасивното вземане, но не и правото на компенсация на ответника, искът за пасивното вземане се уважава (изцяло или частично), а възражението за прихващане се отхвърля с диспозитив, установяващ съответно несъществуването, неизискуемостта или некомпенсируемостта на насрещното вземане. Диспозитивът по насрещното вземане, заявено с възражението за прихващане, никога не е

осъдителен. Въпросът за правилността на решението по уваженото или отхвърленото възражение за прихващане се поставя пред горната инстанция винаги с обжалване на решението по иска.

Да се изключи задължението съдът да постанови нарочен диспозитив на решението, с което искът е уважен (изцяло или частично), а възражението за прихващане е отхвърлено (прието за неоснователно), означава: 1) да се решат по различен начин възможните хипотези на произнасяне по това възражение, всичките включени в разпоредбата на чл. 298, ал. 4 ГПК; 2) да се приеме, че решението по неоснователното възражение за прихващане е единственото, чиито мотиви формират сила на пресъдено нещо; 3) да се допусне противоречие в новите решения по нормативно тълкуване на Върховния касационен съд – с т. 18 от ТР № 1/04.01.2001 г. по гр.д. № 1/2000 г. ОСГК на ВКС и с т. 5 от ТР № 7/31.07.2017 г. по тълк.д. № 7/2014 г. ОСГТК на ВКС (решението по възражението за прихващане е единно, а спорът за пасивното и за активното вземане не са в съотношение обуславящ към обусловен иск); 4) да се затруднят страните и съдилищата при обжалването на решението, с което възражението за прихващане е отхвърлено/прието за неоснователно, при изясняването на формираната с решението сила на пресъдено нещо и при преценката за допустимост на новия иск за насрещното вземане на ответника.

Особеното мнение се излага, въпреки гласувания единодушно първи отговор по т. 2 от настоящото тълкувателно решение. Неразделна част от него са и мотивите, че „съдът не се произнася по неоснователното възражение за прихващане в диспозитива на решението, зачитайки неговата характеристика на защитно средство срещу предявения иск.“ Така постигнатото единство на мотиви и диспозитив се инкорпорира в съдържанието на чл. 298, ал. 4 ГПК. Така извършеното нормативно тълкуване от ОСГТК на ВКС поражда задължителното действие по чл. 130, ал. 2 ЗСВ, а влиза в противоречие с чл. 298, ал. 4 ГПК и с чл. 236, ал. 1, т. 5 ГПК. Мотивите във втория абзац на особено мнение са тези, които съответстват на двете разпоредби, а и на първия диспозитив с отговора по т. 2.

съдия Геника Михайлова
съдия Десислава Попколева
съдия Светлана Калинова
съдия Гълъбина Генчева
съдия Маргарита Соколова
съдия Владимир Йорданов
съдия Емилия Донкова

